

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยใช้กรณีศึกษา (Case Study) เป็นแบบในการศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และสามารถอธิบายด้วยการพรรณนาแสดงรายละเอียด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์ที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นชุมชนน่าอยู่ต้นแบบ รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายชุมชนตำบลน่าอยู่ และนำเสนอถึงผลที่ชุมชนได้รับจากการพัฒนาเป็นชุมชนน่าอยู่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบแก่ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในการพัฒนาเป็นตำบลน่าอยู่ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา และอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษา เรื่อง การจัดการความรู้ในการสร้างตำบลน่าอยู่ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้มุ่งเน้นการศึกษาไปยังบริบทของชุมชนเป็นสำคัญ ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้และการจัดการภายใต้บริบทของชุมชนตำบลอุโมงค์ที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นชุมชนตำบลน่าอยู่ต้นแบบ ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อต่อการประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นชุมชนตำบลน่าอยู่ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาและสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้

5.1.1 กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์ พบว่า ตำบลอุโมงค์มีการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาการจัดตั้งกลุ่มต่างๆของตำบลอุโมงค์ทั้ง 11 หมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มกันทั้งการส่งเสริมอาชีพ กองทุนเพื่อการออมทรัพย์และจัดสรรสวัสดิการ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี สิ่งแวดล้อม และการออกกำลังกาย โดยลักษณะของการรวมกลุ่มมีลักษณะทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and Informal Groups)

อาทิเช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ จะมีลักษณะกลุ่มเป็นทางการ (Formal Group) คือ กลุ่มที่ตั้งขึ้นมาโดยกฎหมายรองรับ มีโครงสร้างที่แน่นอน เป้าหมายชัดเจน มีกฎกติกาของสมาชิก เป็นต้น ส่วนกลุ่มไม่เป็นทางการ (Informal Group) เช่น กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มทำนา กลุ่มสืบสานวัฒนธรรม ลักษณะของกลุ่มก่อตั้งขึ้นมาโดยมีสมาชิกจำนวนไม่มากนัก ไม่ได้กำหนดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนเกิดขึ้นง่าย สลายตัวง่าย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มของชุมชนตำบลอุโมงค์ เป็นการรวมตัวกันขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตนเองเท่านั้น ไม่ได้มีกระบวนการ กิจกรรม ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มหรือเครือข่ายชุมชนอื่นๆ ความรู้ ที่มีอยู่ในชุมชน จึงถูกจำกัดอยู่ที่ คนหรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ต่อมาภายใต้การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอุโมงค์ ผู้บริหารท้องถิ่นได้นำแกนนำชุมชนเข้าร่วมโครงการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนตำบลน่าอยู่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4 คืน 5 วัน เพื่อศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของชุมชนตำบลอุโมงค์ และผู้บริหารท้องถิ่นได้ประกาศกำหนดแนวทางการพัฒนาตำบลอุโมงค์ ภายใต้วิสัยทัศน์การพัฒนาที่ว่า “อุโมงค์ เมืองของคนสุขภาพดี ทุกภาคมีส่วนร่วม ศูนย์รวมแห่งภูมิปัญญา” ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด และกำหนดแนวทางการพัฒนาตำบลอุโมงค์ ผ่านกิจกรรมการประชาคมจัดทำแผนแม่บทชุมชน ทั้ง 11 หมู่บ้าน และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา การพัฒนาตำบลอุโมงค์จึงขับเคลื่อนโดยใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน ค้นหาแหล่งภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน กำหนดแนวทางการพัฒนา กิจกรรม/โครงการงบประมาณ สอดคล้องตามวิสัยทัศน์การพัฒนาตำบลอุโมงค์ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และแผนพัฒนา 3 ปี ปรากฏออกมาเป็นโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคูณภาพชีวิต นำการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นนโยบายเร่งด่วน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ระหว่างปี พ.ศ. 2555-2557 ที่กำหนดกิจกรรม/โครงการ จำนวน 402 ซึ่งเป็นโครงการที่มีมุ่งเน้นคุณภาพชีวิต และเป็นโครงการต่อเนื่อง อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาตำบลอุโมงค์ที่ชัดเจน

ในการขับเคลื่อนตำบลอุโมงค์ไปสู่ตำบลน่าอยู่นั้น แกนนำชุมชนที่ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนในครั้งนั้น ได้นำแนวคิดการดำเนินงานและนำความรู้ของแหล่งเรียนรู้มาปรับใช้ มีการประชุมหารือและร่วมดำเนินการเพื่อค้นหาแหล่งเรียนรู้ของตำบล จัดเวทีแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานพัฒนาตำบลสู่ตำบลสุขภาวะ ซึ่งเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้เข้ามาบริหารจัดการ ค้นหากลุ่มต่างๆเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของตำบล ประเมินศักยภาพของแต่ละกลุ่มที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายภายในตำบล รวบรวมและ

คัดเลือกกลุ่มที่มีศักยภาพมาส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของตำบล และสร้างเครือข่ายพลังแกนนำชุมชนตำบลอุโมงค์ในการขับเคลื่อนตำบลสุขภาวะ เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ใหม่ และผู้มีจิตอาสาในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ปรากฏเป็นระบบการจัดการตนเอง 9 ระบบย่อย ที่ประกอบด้วย 24 แหล่งเรียนรู้ จนปัจจุบันตำบลอุโมงค์สามารถเป็นพี่เลี้ยงตำบลอื่นๆที่เป็นเครือข่ายในการเพิ่มสมรรถนะการจัดการตำบลได้ โดยกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากการปฏิบัติจริง บทเรียนการจัดการตนเอง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างตำบลในเครือข่ายและข้ามเครือข่าย โดยผ่านแหล่งเรียนรู้ ทั้ง 24 แหล่ง

จึงเห็นได้ว่า กระบวนการจัดการความรู้ในการสร้างตำบลน่าอยู่ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ เริ่มต้นมีลักษณะเกิดขึ้นอย่างธรรมชาติ เพราะการรวมตัวของชาวบ้านเป็นการรวมตัวขึ้นเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีการพบปะพูดคุยระหว่างในกลุ่ม การประชุมประจำเดือนของสมาชิกกลุ่ม หรือหลายกลุ่มเกิดจากการลงมือปฏิบัติร่วมกัน เช่น กลุ่มส่งเสริมอาชีพต่างๆ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจไวน์ลำไย กลุ่มวิสาหกิจลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง กลุ่มสมุนไพรแสนดี กลุ่มศูนย์พลังงานทดแทนเตาอั้งโล่ เป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์ก่อนเข้าสู่การพัฒนาเป็นชุมชนตำบลน่าอยู่นั้น จึงเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในกลุ่มเดียวกัน หรือระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มนั้นๆ มีส่วนประกอบ 3 ส่วนที่สำคัญ คือ ความรู้ คน และกระบวนการ กล่าวคือ “ ความรู้ ” ซึ่งได้แก่ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลสมาชิกของกลุ่ม ทั้งการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต มี “ คน ” เป็นกลไกที่ทำให้เกิดเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มนั้นๆ และ “ กระบวนการ ” เป็นวิธีประสานเชื่อมโยงระหว่าง คน และความรู้เอาไว้ด้วยกัน กระบวนการจึงเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยผ่านการพูดคุย การพบปะ หรือประชุมร่วมกันของสมาชิก รวมไปถึงการฝึกสอนปฏิบัติให้แก่สมาชิกของกลุ่ม เป็นต้น ต่อมาเมื่อผู้บริหารท้องถิ่นได้กำหนดแนวทางการพัฒนาไปสู่ตำบลสุขภาวะ ตามวิสัยทัศน์การพัฒนาตำบลที่ว่า “อุโมงค์ เมืองของคนสุขภาพดี ทุกภาคมีส่วนร่วม ศูนย์รวมแห่งภูมิปัญญา ” รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์จึงได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมีเทศบาลตำบลอุโมงค์เป็นองค์กรในการค้นหา และรวบรวมกลุ่มต่างๆที่มีอยู่ภายในชุมชน เป็นกลุ่มมีศักยภาพ มีความเข้มแข็งมาพัฒนาจนเป็นแหล่งเรียนรู้ของตำบล เพื่อใช้ในการถ่ายทอดประสบการณ์และแนวคิดภูมิปัญญาของแต่ละแหล่งเรียนรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง จากคนไปสู่กลุ่ม จากกลุ่มไปสู่เครือข่าย และชุมชนอื่นๆที่สนใจ โดยองค์ความรู้ของแต่ละแหล่งเรียนรู้ได้มีการจัดเก็บและรวบรวมในรูปของคลังความรู้ ได้แก่ เว็บไซต์ จดหมายข่าว แผ่นพับ หนังสือ วีซีดี บอร์ด และนิทรรศการอีกด้วย โดยทีมวิทยากรของแต่ละแหล่งเรียนรู้จะใช้ประกอบสำหรับการอธิบายความรู้และประสบการณ์ในแต่ละแหล่งเรียนรู้

นอกจากนั้นยังพบว่า การขับเคลื่อนตำบลอุโมงค์ไปสู่ตำบลน่าอยู่นั้น เทศบาลตำบลอุโมงค์เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาดังกล่าว ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิด วางแผน เพื่อค้นหาต้นทุนที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนเอง 2) สนับสนุนงบประมาณให้กับโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มรักษาน้ำ คลองสวนน้ำใส กลุ่มศูนย์พลังงานทดแทนเตาอั้งโล่ 3) สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาอาชีพ ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมอาชีพต่างๆ เช่นกลุ่มวิสาหกิจไวน์ลำไย กลุ่มวิสาหกิจลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง กลุ่มสมุนไพรแสนดี 4) จัดการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มทักษะต่างๆ ให้แก่กลุ่มอาชีพ 5) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างทั่วถึง เช่น คลื่นวิทยุชุมชน การกระจายเสียงซึ่งมีความครอบคลุมพื้นที่ 100% และ 6) การแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานการขับเคลื่อนตำบลสุขภาวะ

5.1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายชุมชนตำบลน่าอยู่

จากการศึกษาปัจจัยของชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานในชุมชน การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการพัฒนาคนในชุมชน พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน มีนัยสำคัญในการเป็นพลังขับเคลื่อน หรือเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเอื้อให้เกิดการพัฒนาตำบลอุโมงค์ไปสู่ตำบลน่าอยู่ต้นแบบ ดังนี้

(1) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบไปด้วย อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร, การจัดตั้งกลุ่มภายในชุมชน, โครงการพัฒนาชุมชน และประเพณีวัฒนธรรม พบว่า ตำบลอุโมงค์มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนา และการขับเคลื่อนนโยบายชุมชนตำบลน่าอยู่ ได้แก่ 1) อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร พบว่า ตำบลอุโมงค์มีอุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารที่ครอบคลุมตำบล และหลายช่องทางด้วยกัน ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างชุมชน มีการส่งต่อข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมสำคัญๆภายในชุมชน 2) มีการจัดกลุ่มต่างๆภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก โดยแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เช่น บางกลุ่มตัวกันเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน บางกลุ่มรวมตัวขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งการรวมกลุ่มของชุมชนนั้นส่งผลให้คนในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน พบปะพูดคุย เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ 3) การมีโครงการพัฒนาชุมชนต่างๆ ซึ่งพบว่า ตำบลอุโมงค์ภายใต้การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอุโมงค์ ได้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 7 ยุทธศาสตร์ ที่ครอบคลุมการบริหารจัดการ ทั้งด้านการพัฒนาสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม โดยมีกิจกรรม/โครงการตามแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.2555-2557 จำนวน 402 โครงการ ส่งผลให้ชุมชนตำบลอุโมงค์ได้รับการพัฒนาอย่าง

ต่อเนื่อง และ 4) ประเพณีและวัฒนธรรม พบว่าชุมชนตำบลอุโมงค์มีวัฒนธรรมและเพณีทั้งทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมเป็นช่องทางให้คนในชุมชนมีโอกาสได้พบปะ พุดคุย และทำกิจกรรมร่วมกัน

(2) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า ตำบลอุโมงค์มีช่องทางการสื่อสารและเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อระหว่างกันหลายช่องทาง ได้แก่ การสื่อสารระหว่างบุคคลโดยตรง เช่น การพบปะพุดคุยในขณะร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน, การสื่อสารโดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ภายในชุมชน เช่น หอกระจายข่าวของชุมชนวิทยุชุมชนคลื่น 101.75MHz เสียงตามสาย สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ และการสื่อสารโดยผ่านการประชุมทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งการประชุมของชุมชนเองและการประชุมจากส่วนราชการ เช่น การประชุมสมาชิกของแต่ละกลุ่มแหล่งเรียนรู้ซึ่งกำหนดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งการสื่อสารของชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล การแสดงความคิดเห็นและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาตำบลจนไปสู่ชุมชนตำบลน่าอยู่

(3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ตำบลอุโมงค์ภายใต้การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอุโมงค์ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและบทบาทในการพัฒนาตำบลจนนำไปสู่ชุมชนน่าอยู่ต้นแบบโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เริ่มต้นตั้งแต่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และยกไประดับไปจนถึงการร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ปรากฏตามแผนแม่บทของชุมชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเสนอต่อผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของแต่ละชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายของพัฒนาร่วมกัน และที่สำคัญเพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนชุมชนเองต้องร่วมปฏิบัติการและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นด้วยกัน ซึ่งจะเห็นได้จากประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชนตำบลอุโมงค์ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของแหล่งเรียนรู้อย่างน้อย 1 แหล่ง และเมื่อตำบลอุโมงค์ได้พัฒนาเป็นตำบลน่าอยู่ต้นแบบ มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกเครือข่ายและผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนความรู้ นั้น ชุมชนยังได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านสังคม และเศรษฐกิจ เกิดความภูมิใจในชุมชนตนเองอีกด้วย ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นตำบลน่าอยู่

(4) ปัจจัยด้านการพัฒนาคนของชุมชน พบว่า คนในชุมชนตำบลอุโมงค์ได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะในแต่ละกลุ่มหรือแหล่งเรียนรู้อยู่เสมอ ทั้งจากการพัฒนาสมาชิกภายในกลุ่มเอง และจากส่วนราชการ สถาบันการศึกษาอื่นๆ ที่ให้การสนับสนุน โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ 1) การสอนงานโดยสมาชิกภายในกลุ่มจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกด้วยกันเอง เช่น

วิธีการผลิต การทำบัญชี และทักษะอื่นๆที่จำเป็น 2) การฝึกปฏิบัติจริง พบว่า สมาชิกในแต่ละแหล่งเรียนรู้จะเข้าร่วมดำเนินงานตามบทบาทที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบการทำงานอย่างชัดเจนในรูปแบบของคณะกรรมการกลุ่ม 3) การเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า สมาชิกของแหล่งเรียนรู้บางกลุ่มได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ศึกษาจากตำรา วารสาร ครอบครัวยุทธศาสตร์ นอกจากนั้นแหล่งเรียนรู้ทุกแหล่งได้จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ แผ่นพับ วารสาร ซึ่งได้รวบรวมองค์ความรู้เพื่อใช้ในการเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิก และบุคคลภายนอก โดยเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้รวบรวมข้อมูล ของแต่ละแหล่งเรียนรู้ โดยจัดทำเป็นคู่มือการจัดการสุขภาวะโดยชุมชน, ตำราอุโมงค์คนขยัน ออกเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจ และฐานข้อมูลจาก Internet ซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่าย และสะดวกรวดเร็วต่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 4)การเป็นวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้ พบว่า แหล่งเรียนรู้ทุกแหล่งกำหนดให้มีวิทยากรประจำกลุ่มแหล่งเรียนรู้ อย่างน้อย 3-5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ และมักเป็นแกนนำในการจัดตั้งของแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยทีมวิทยากรมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มให้แก่ผู้ที่มีความสนใจ และสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่ายตำบลสุขภาวะของเทศบาลตำบลอุโมงค์ 5)ศึกษาดูงานจากชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ พบว่า การศึกษาดูงานเป็นวิธีการพัฒนาคนของตำบลอุโมงค์ที่เป็นจุดเริ่มต้นให้มีการพัฒนาเป็นตำบลน่าอยู่ โดยเริ่มจากศึกษาดูงานจากองค์กรการบริหารส่วนตำบลปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำแนวคิดมาต่อยอดพัฒนาตำบลจนเป็นตำบลน่าอยู่ต้นแบบที่มีสมาชิกเครือข่ายมากกว่า 20 แห่ง

5.1.3 ผลของชุมชนที่ได้รับการการพัฒนาเป็นชุมชนตำบลน่าอยู่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาตำบลอุโมงค์ภายใต้การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอุโมงค์ไปสู่ตำบลน่าอยู่นั้น ได้ริเริ่มตั้งแต่ ปี 2550 เป็นต้นมา และชุมชนได้เรียนรู้จัดการตนเองจนสามารถพัฒนาต่อขยายแนวคิด จนปรากฏเป็นระบบการจัดการตนเอง 9 ระบบย่อย ที่ประกอบด้วย 24 แหล่งเรียนรู้ เป็นองค์กรต้นแบบในการศึกษา และถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ในการพัฒนาเป็นตำบลสุขภาวะ มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ร่วมเป็นเครือข่ายมากกว่า 20 แห่ง และในอนาคตจะสามารถขยายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่ายไม่น้อยกว่า 60 แห่ง ผลของการดำเนินงานในการพัฒนาเป็นชุมชนตำบลน่าอยู่นั้น ได้ปรากฏออกมาในลักษณะของการบริหารจัดการและการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จนปรากฏเป็นรางวัลเกียรติยศท้องถิ่น นำมาซึ่งความภาคภูมิใจของประชาชนตำบลอุโมงค์ ได้แก่

(1) ด้านเศรษฐกิจ

- ได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการพัฒนาผู้นำเผชิญวิกฤตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2552

- รางวัลโล่เกียรตินิยมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับดีเด่น ปี 2554

- รางวัลในการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการพัฒนาผู้นำตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2555

(2) ด้านสังคม,วัฒนธรรม

- รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่น ด้านการดำเนินงานวัฒนธรรมสนับสนุนโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน จังหวัดลำพูน ปี 2552

- รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นระดับจังหวัด ด้านการดำเนินงานวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน จังหวัดลำพูน ประจำปี 2553

- รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวปี 2554

- รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่น ด้านการดำเนินงานวัฒนธรรม ปี 2554

- รางวัลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน่ายุทธาเยี่ยมระดับจังหวัด ปี 2554

- รางวัลชมเชยเทศบาลที่มีการบริหารจัดการที่ดี ปีงบประมาณ 2554

- รางวัลชนะเลิศการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน และครอบครัวในระดับชุมชนท้องถิ่น (ภาคเหนือ) ปี 2555

(3) ด้านสิ่งแวดล้อม

- โล่รางวัล โครงการลดเมืองร้อน ด้วยมือเรา ปีที่ 4 โดยมูลนิธิหม่อมหมื่นรุปลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ปี 2552

- โล่รางวัล โครงการลดเมืองร้อน ด้วยมือเรา ปีที่ 5 โดยมูลนิธิหม่อมหมื่นรุปลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ปี 2552

- รางวัลที่หนึ่ง โครงการพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ปี 2554

- รางวัลที่หนึ่งระดับประเทศ โครงการฝายชลชั้นหินนิล กลุ่มน้ำปิง ปี 2554

- โล่เกียรตินิยมเพื่อแสดงว่าเทศบาลตำบลอุโมงค์ จังหวัดลำพูน ให้การสนับสนุนชุมชนบ้านป่าเส้า หมู่ที่ 9 ได้รับรางวัลชนะเลิศ ระดับประเทศ ประเภทชุมชนขนาดใหญ่ โครงการประกวดชุมชนปลอดขยะเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 80 ชุมชน ปี 2555

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาการจัดการความรู้ในการสร้างตำบลน่าอยู่ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.2.1 กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์

จากการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์ ผู้ศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์สามารถเทียบเคียงกับโมเดลปลาทู (Tuna Model: thai-UNAids Model) ซึ่งเสนอโดยดร.ประพนธ์ ภาสูกยัตต์ เปรียบเหมือนกับปลาทูหนึ่งตัวที่มี 3 ส่วน คือ ท่อนหัว = KV = Knowledge Vision ต้องรู้ว่าจะไปทางไหน กล่าวคือ ตำบลอุโมงค์ กำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการพัฒนาตำบลเพื่อนำไปสู่ตำบลสุขภาวะหรือตำบลน่าอยู่โดยใช้แผนชุมชน และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคือตัวขับเคลื่อน ดังนั้น การพัฒนาตำบลอุโมงค์จึงมุ่งไปที่เป้าหมายและวิสัยทัศน์เดียวกัน คือ “อุโมงค์ เมืองของคนสุขภาพดี ทุกภาคมีส่วนร่วม ศูนย์รวมแห่งภูมิปัญญา” โดยมีบุคคลที่เกี่ยวข้องคือผู้บริหารท้องถิ่น และแกนนำชุมชน ทำหน้าที่เป็น “คุณเอื้อ” เป็นนักจัดการที่ดี ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศแห่งการแบ่งปันและเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

ท่อนกลางตัว = KS = Knowledge Sharing เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กล่าวคือ เมื่อมีการกำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมายการพัฒนาตำบลไปสู่ตำบลสุขภาวะแล้ว จึงได้มีการค้นหาและรวบรวมแหล่งเรียนรู้ภายในตำบล เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในส่วนของตัวปลา เป็นที่ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ จำนวน 24 แหล่ง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก คน กลุ่ม และเครือข่าย จนกลายเป็นชุมชนน่าอยู่ต้นแบบที่มีเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่า 20 แห่งโดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มี “คุณอำนวย” ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตำบลอุโมงค์ ประกอบด้วยคณะกรรมการทั้ง 10 ฝ่าย ที่มีบทบาทหน้าที่สนับสนุนคอยอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และที่ขาดไม่ได้คือบุคคลสำคัญที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ “คุณกิจ” ซึ่งได้แก่ สมาชิกของแหล่งเรียนรู้ทั้ง 24 แหล่ง ทีมวิทยากรประจำกลุ่ม ที่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีเทศบาลตำบลอุโมงค์ เป็น “คุณประสาน” ที่คอยประสานเชื่อมโยงกลุ่ม และเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวงที่กว้างขึ้น เกิดเป็นพลังความร่วมมือทางเครือข่ายในการเรียนรู้ที่มากขึ้น

ท่อนหาง = KA = Knowledge Asset ส่วนของคลังความรู้ หรือ ขุมความรู้ กล่าวคือ แหล่งเรียนรู้จะมีการบันทึกและใช้สื่อที่เหมาะสมเพื่อใช้ประกอบการอธิบาย หรือถ่ายทอด ได้แก่

เว็บไซต์ จดหมายข่าว แผ่นพับ หนังสือ วีซีดี บอร์ด และนิทรรศการ โดยมีเทศบาลตำบลอุโมงค์ เป็น “ศูนย์กลาง” รวบรวมข้อมูลความรู้ในแต่ละแหล่งเรียนรู้ จัดทำเว็บไซต์ หนังสือ วีซีดี มีทีม นักจัดการสื่อและการถ่ายภาพ เช่น ป้ายกิจกรรม สันถนา รวมไปถึงการพัฒนาทีมวิทยากรประจำ แหล่งเรียนรู้ให้มีความรู้ และทักษะในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์

นอกจากนั้นยังพบว่ากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์ในช่วงแรก ก่อนพัฒนาไปสู่ตำบลน่าอยู่นั้น มีรูปแบบการจัดการความรู้ที่เกิดจากการรวมกลุ่มแบบธรรมชาติ ประกอบด้วย ความรู้ คน และกระบวนการ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน โดยความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล แตกต่างกันไป เมื่อคนมีรวมตัวกันขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันนั้น จึงเกิด เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน มีการพบปะ พูดคุย หรือการประชุมของสมาชิก เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในกลุ่มสมาชิกนั้นๆ ต่อมาเมื่อตำบลอุโมงค์ได้ กำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาไปสู่ตำบลสุขภาวะหรือตำบลน่าอยู่จึงได้มีการรวบรวม และพัฒนาศักยภาพของกลุ่มต่างๆ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ จำนวน 24 แหล่ง ซึ่งมีทั้งที่เป็นกลุ่มเดิมๆ ของชุมชนและเป็นกลุ่มที่สร้างขึ้นใหม่ รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนจึงขยายออกไปจาก คนหนึ่งไปสู่สมาชิกภายในกลุ่ม และจากกลุ่มไปสู่กลุ่ม และจากกลุ่มไปสู่เครือข่ายขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่เขาร่วมเป็นตำบลสุขภาวะหรือชุมชนอื่นๆ ที่สนใจ จึงเห็นได้ว่าการจัดการ ความรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์ เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน มีการสร้างความรู้ ถอด ความรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง และจากความรู้ในตัวคนไปเป็น เอกสาร สื่อประชาสัมพันธ์ เป็นความรู้ที่เพิ่มขึ้น และเกิดการหมุนเวียนของเกลียวความรู้ต่อไปเรื่อยๆ โดยมีเทศบาลตำบลอุโมงค์เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชันยพร วนิชฤทธา (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน มี ส่วนประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ คน และกระบวนการ ความรู้คือ คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับการ จัดการ โดยมีคนเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ และกระบวนการ จึงเป็นวิธีเชื่อมประสาน คน ความรู้และกระบวนการเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งรูปแบบการจัดการความรู้มี ความสอดคล้องกับแบบจำลองปลาทูน (TUNA Model) อย่างยิ่ง และกระบวนการจัดการความรู้ใน ชุมชนที่ได้สามารถสังเคราะห์เป็นแบบจำลองที่มีลักษณะเป็นเกลียวของความรู้ที่เชื่อมต่อกัน เมื่อ การนำไปใช้และพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ จะมีการเพิ่มพูนความรู้ยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้เกิดขึ้น ภายในกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการพูดคุยแต่สิ่งดีๆ ให้แก่กัน

5.2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายชุมชนตำบลน่าอยู่

จากการศึกษาปัจจัยของชุมชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ประกอบไปด้วย การมีอุปกรณ์สื่อสาร การจัดตั้งกลุ่มภายในชุมชน โครงการพัฒนาชุมชน และ ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน 2) ช่องทางการติดต่อสื่อสารของคนในชุมชน 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน 4) การพัฒนาคนในชุมชน พบว่ามีนัยความสำคัญและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ตำบลอุโมงค์เป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ตำบลน่าอยู่ และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนให้ชุมชน ตำบลอุโมงค์เป็นตำบลน่าอยู่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อติสสา มหาสวัสดิ์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยชุมชน และการเสริมสร้างพลังในชุมชนของผู้นำชุมชนในเขตภาคใต้ พบว่า ปัจจัยชุมชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างของชุมชน การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการพัฒนาคน มีนัยสำคัญในการเป็นพลังขับเคลื่อนหรือเสริมสร้างพลังในชุมชน และพบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษา เรื่อง การจัดการความรู้ในการสร้างตำบลน่าอยู่ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาสามารถนำมาเสนอแนะได้ดังนี้

(1) กลุ่มต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพให้มีความเข้มแข็งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ใหม่ๆ ให้แก่ชุมชนตำบลอุโมงค์ได้ และเป็นต้นแบบในการศึกษาให้แก่ชุมชนอื่นๆ

(2) ควรจัดให้มีตัวชี้วัดเพื่อใช้ประเมินการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ชุมชนตำบลอุโมงค์ในแต่ละแหล่ง ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ศักยภาพกำหนดแนวทางการพัฒนาของแหล่งเรียนรู้ต่อไป

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตำบลอุโมงค์ยังจำกัดอยู่เพียงบางส่วน ดังนั้น เทศบาลตำบลอุโมงค์จึงควรจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงของภาคประชาชน และผู้นำชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

จากการศึกษา เรื่อง การจัดการความรู้ในการสร้างตำบลน่าอยู่ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป ดังนี้

(1) ควรศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนในเชิงลึก เพื่อให้ทราบถึงเครื่องมือในการจัดการความรู้ และปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการความรู้แก่ชุมชนอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆต่อไป

(2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบชุมชนที่ประสบความสำเร็จ และชุมชนที่ล้มเหลวในการขับเคลื่อนไปสู่ตำบลน่าอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ และปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น

(3) ควรศึกษาการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอุโมงค์ในเชิงลึก เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการจัดการตนเอง และปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนไปสู่ตำบลน่าอยู่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved